

Суркова Юлія Миколаївна, *головний спеціаліст відділу реалізації фінансової та кредитної політики Головного управління економіки Тернопільської обласної державної адміністрації*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Фінансова політика, що пов'язана з регулюванням економічного розвитку регіонів, здійснюється на двох рівнях: 1) державному, яка провадиться центральними органами влади; 2) регіональному, яка визначається і реалізується місцевими органами влади. Проблема взаємодії місцевих і центральних органів влади в процесі регулювання економічного розвитку регіону залишається сьогодні досить актуальною.

Рівень державного впливу на економіку регіону зумовлюється певними об'єктивними та суб'єктивними чинниками, а саме:

- державною стратегією щодо регіонального економічного розвитку;
- державним устроєм і статусом регіонів;
- рівнем децентралізації влади і, відповідно, самостійності органів місцевого самоврядування;
- політичною ситуацією в країні.

Основне завдання полягає у виборі такої моделі взаємовідносин різних рівнів влади в управлінні економічним розвитком регіону, яка б забезпечувала зростання якості життя населення шляхом підвищення зайнятості в регіоні, покращення ділової активності та соціальних стандартів, зростання регіонального валового продукту [2, с. 10].

Виділяють такі основні складові державної фінансової політики [1, с. 63]:

– грошово-кредитна (регулювання грошової маси, рівня інфляції та процента шляхом використання інструментів центрального банку);

– бюджетна (визначення і реалізація курсу, завдань і напрямів діяльності держави у сфері формування і використання коштів бюджету);

– податкова (установлення, правове регламентування та організація справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави);

– інвестиційна (створення привабливого інвестиційного середовища для поживлення інвестиційної діяльності та нарощування обсягів інвестицій у національну економіку);

– митна (захист інтересів у сфері розширення чи скорочення експорту або імпорту, застосовуючи систему митних платежів чи певний митний режим).

Серед складових фінансової політики, що належать до компетенції центральних органів влади, місцеві органи влади частково можуть формувати бюджетну й податкову політики на місцевому рівні, а також інвестиційну.

Обмеження, що визначені законодавчо для органів місцевого самоврядування стосовно здійснення бюджетно-податкової (фіскальної) політики зарубіжні економісти називають фіскальними правилами. Установлення фіскальних правил для місцевих органів влади здійснюється з метою підпоряд-

кування регіональної фінансової політики загальнодержавній для досягнення цілей економічного розвитку, визначених центральною владою.

Фінансові правила створюються для того, щоб відповідати цілям фінансової політики вищестоящих органів влади. До фінансових правил можна віднести такі основні правила:

1) Вимоги до збалансування бюджету. Можуть застосовуватися як до поточного балансу бюджету, так і до балансу позабюджетних фондів. Період, протягом якого бюджет повинен бути збалансований становить один рік.

В Україні, згідно Бюджетного кодексу, місцевий бюджет може затверджуватися з дефіцитом за загальним фондом у разі використання вільного залишку бюджетних коштів, а з профіцитом – у разі спрямування до бюджету розвитку коштів із загального фонду, виконання зобов'язань за непогашеними позиками, а також для забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів.

Щодо спеціального фонду, то дефіцит може бути затверджений у разі залучення до бюджету розвитку коштів від місцевих запозичень, коштів із загального фонду, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів, а також у разі використання залишків коштів спеціального фонду, крім власних надходжень бюджетних установ. Місцевий бюджет може затверджуватися з профіцитом за спеціальним фондом у випадку погашення місцевого боргу, придбання цінних паперів.

2) Обмеження позик місцевим органам влади. Регулювання місцевих

позик може здійснюватися шляхом установлення ряду обмежень щодо залучення ресурсів органами місцевого самоврядування для погашення боргу.

Бюджетним кодексом визначено, що місцеві органи влади можуть отримувати: позики на покриття тимчасових касових розривів, що виникають за загальним фондом та бюджетом розвитку місцевих бюджетів, а також середньострокові позики на суми невиконання у відповідному звітному періоді розрахункових обсягів коштів доходів місцевих бюджетів, визначених у Законі про Державний бюджет України. Надання позик з одного бюджету іншому забороняється.

В Україні обсяг та умови виконання місцевих запозичень погоджуються з Міністерством фінансів України. Місцеві запозичення здійснюються з метою фінансування бюджету розвитку міських бюджетів та використовуються для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, спрямованих на задоволення інтересів населення територіальних громад міст.

3) Податкові обмеження. Термін «податкова автономія» відображає різні аспекти свободи місцевих органів влади від центрального уряду щодо місцевого оподаткування, а саме – право органів місцевого самоврядування самостійно від центральної влади вводити або скасовувати податки, установлювати податкові ставки, визначати податкову базу, надавати податкові пільги або знижки для окремих осіб чи підприємств.

Податковим кодексом встановлено 5 місцевих податків і зборів. Податок

на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності є обов'язковими для встановлення місцевими радами. Питання щодо встановлення туристичного збору та збору за паркування транспортних засобів місцеві ради вирішують самостійно. Вводити будь-які інші місцеві податки чи збори, не передбачені Податковим кодексом, забороняється. Сільським, селищним і міським радам не дозволяється встановлювати індивідуальні податкові пільгові ставки місцевих податків і зборів для окремих юридичних і фізичних осіб.

Отже, можна зробити висновки про обмежену податкову автономію місцевих органів влади в Україні.

4) Регулювання видатків. Згідно Бюджетного кодексу України, до видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів, належать видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані до виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності, і видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України. Ці видатки здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України. Забороняється планувати та здійснювати видатки, не віднесені до місцевих бюджетів Бюджетним кодексом України.

Проаналізувавши всі можливості, які мають місцеві органи влади в реалізації власної фінансової політики,

можна стверджувати, що їх недостатньо, щоб здійснювати суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Тому необхідність здійснення реформи у сфері повноважень місцевих органів влади щодо реалізації регіональної фінансової політики зумовлена такими проблемами, як:

- відсутність реальної можливості в місцевих органах влади впливати на ділову активність регіону через збільшення або зменшення податкового тиску, оскільки місцеві податки й збори становлять незначну питому вагу в податкових платежах;

- жорсткий контроль стосовно здійснення місцевих позик з боку центральних органів влади, а отже, і неможливість оперативно реагувати на фінансові потреби регіону;

- недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів, якою місцеві органи влади можуть розпоряджатися на власний розсуд;

- недостатня вмотивованість органів місцевого самоврядування працювати над збільшенням доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Для вирішення цих проблем та підвищення зацікавленості місцевих органів влади в розвитку економіки регіонів доцільно забезпечити достатні власні фінансові ресурси місцевим органам влади, яких вони за сучасних умов не мають. З метою збільшення податкового потенціалу відповідних територій необхідно розширити можливості органів місцевого самоврядування у сфері місцевих податків і зборів, а також залучати позикові ресурси. Тільки за таких умов місцеві фінансові ресур-

си будуть формуватися в достатньому обсязі й ефективно використовуватися [4].

Одним з головних завдань центральних органів влади є створення необхідних умов для ефективного управління регіональним економічним роз-

витком місцевими органами влади. Пріоритетом має стати активізація діяльності органів місцевого самоврядування на основі вдосконалення правового забезпечення розмежування повноважень та фінансової самостійності.

Література:

1. Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
2. Бондарук Т. Роль держави в регулюванні розвитку місцевого самоврядування / Т. Бондарук // Економіст. – 2009. – № 10. – С. 9–12.
3. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336 с.
4. Журавель В. Зарубіжний досвід фінансового регулювання розвитку регіону [Електронний ресурс] / В. Журавель // Публічне управління: теорія і практика. – 2010. – № 1. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Ekon/802/gwwzar.pdf>.
5. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – С. 572.

Сутулець Оксана Василівна, студентка групи ФУМзм-51 Тернопільського національного економічного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Ефективна діяльність органів місцевої влади щодо соціально-економічних процесів в регіоні можлива лише за умови достатнього обсягу фінансових ресурсів, що знаходяться в її розпорядженні. Так як основою місцевих фінансових ресурсів є місцеві бюджети, в сучасних умовах надзвичайно важливого значення набуває обсяг та склад їх доходної частини. Структура доходів місцевих бюджетів має відображати баланс самодостатності органів місцевої влади і фінансової залежності від держави. Практика свідчить про недостатність доходної бази місцевих бюджетів для забезпечення виконання функцій, покладених на місцеве самоврядування. Тому

проблеми формування доходів місцевих бюджетів підтверджують актуальність дослідження даних питань.

В Україні продовжуються процеси реформування фінансової системи, зокрема, здійснюються заходи, спрямовані на подальшу децентралізацію бюджетної системи та забезпечення місцевих органів влади достатніми ресурсами для виконання покладених на них повноважень. Ці положення закріплені у Європейській хартії про місцеве самоврядування [1]. На даний час для місцевих бюджетів України характерною рисою залишається незабезпеченість достатнім обсягом доходів для фінансування власних повноважень, що є перешкодою для ефектив-